
Immigratsioon kui tulevase majanduskasvu toetaja? Eestimaa inimeste hoiakud immigratsiooni suhtes

TIIT PAAS
Tartu Ülikooli
majandusteaduskonna
professor

Töäjõud on rahvusvaheliselt järjest liikuvam, mistõttu tulebki meil harjuda sellega, et Eesti inimesed lähevad aegajalt tööle mujale ja teistest riikidest tullaakse Eestisse. Seejuures peab aga riigil olema selge arusaam, keda me siia ootame ja kuidas tulijaid lõimida nii, et nendega ei kaasneks uusi sotsiaalseid ja poliitilisi pingeid.

TÖÖJÕU RAHVUSVAHELISE MOBILISUSE MITU TAHKU. Töäjõu rahvusvaheline mobiilsus ja selle suurendamine on Euroopa Liidu poliitikate üks vääramatuid prioriteete, mille järgimine on kõigi liikmesriikide ülesanne. Rahvusvaheline tööturg on järk-järgult avanenud ka meie inimestele ning seepärast tuleb analüüsida töäjõu vaba liikumisega kaasnevaid võimalikke tagajärgi riigi majandusele ja ühiskonna arengule. See annab võimaluse

kujundada ja ellu viia lühi- ja pikaajalisi poliitikameetmeid, et töäjõu piiriülene liikumine tooks endaga kaasa oodatud *win-win* olukorra kõigile selles protsessis osalejatele, sh nii üksikisikutele kui ka riigile tervikuna.

Tavaliselt räägitakse vaid töäjõu vaba liikumisega kaasnevatest negatiivsetest külgedest ning võimalikest kaotustest seoses Eestimaa inimeste välismaale tööle minekuga. Samas on inimeste välismaal töötamisel ka positiivseid külgi, mis Eesti arengut toetavad. Välismaal töötavad inimesed toovad lisaraha Eestisse, tarbides ise ning toetades ka pereliikmete tarbimisvõimalusi. Väljaspool Eestit töötades ja elades on inimesed saanud uusi kogemusi, arendanud oma töö- ja suhtlemisoskusi, tekkinud on uued võrgustikud jne. Seega on meil uued võimalused inimkapitali arenguks, saadav kasu võib sageli ilmnedas alles aastate pärast. Euroopa Sotsiaaluuringu mitme vooru tulemustest nähtub, et Eesti on üks aktiivsema tagasirändega riike Euroopas. Seega võib loota, et töäjõu tagasirändega kaasnevad ka positiivsed mõjud Eesti majandusele.

Töäjõu rahvusvaheline mobiilsus ei tähenda ainult inimeste Eestist äraminekut, vaid ka seda, et tahetakse siia tööle tulla,

eriti siis, kui Eesti majandusareng võimaldab jõukamalt elada. Eestis kui vananeva rahvastikuga riigis kasvab vajadus noore elujõulise tööjõu järele, seepärast on tarvis kujundada sobiv ja paindlik immigratsioonipoliitika ning valmistada elanikkond ette uute tulijate lõimimiseks Eesti ühiskonda.

Erialakirjanduses on muu kõrval välja toodud, et immigratsiooniga kaasnev tööjõu ning teenuste ja toodete pakkumise ning ka nende nõudluse mitmekesisuse suurenemine elavdavad majandust ning loovad võimalusi täiendavaks majanduskasvuks. Saksa kirjanik ja ühiskonnategelane Hans Kasper (1916–1990) on öelnud, et inimkond võidaks rohkem, kui ühetaolisuse asemel respektieritaks enam mitmekesisuse imet. Ehk on selline mõtteviis lohutuseks nendele, kes näevad kogu maailmas kiirelt kasvavas tööjõu rahvusvahelises mobiilsuses vaid ohtusid.

Peamine tähelepanu on artiklis suunatud Eesti inimeste immigratsioonihoiakute analüüsile eesmärgiga välja selgitada tegurid, mis kujundavad hoiakuid immigrandite suhtes. Kui teame võimalikke tegureid, on kergem nendega sobivate poliitikameetmete kujundamisel arvestada. Artikkel tugineb uurimistöodele, mis on põhiosas valminud NORFACE rahvusvahelise võrgustiku migratsiooniprojekti raames¹ koostöös TÜ professori Tiit Tammaru ja Moskva Majanduskõrgkooli dotsendi Olga Demidovaga ning noorte majandusteadlaste Vivika Halapuu ja Aire Schützigaga (vt Paas, Halapuu, 2012; Halapuu, Paas 2011; Halapuu *et al.* 2014; Paas, Demidova 2014).

MIDA VÄIDAB ERIALAKIRJANDUS TÖÖJÕU RAHVUSVAHELISE MOBIILSUSE VÕIMALIKE TAGAJÄRGEDE KOHTA. Erialakirjanduses

1 NORFACE Research Programme: Migration in Europe – Social, Economic, Cultural and Policy Dynamics (2009–2014). – <http://www.norface.org/migration-projects.html>. Tartu Ülikooli teadlaste uurimisgrupp osales NORFACE migratsiooniprogrammi projektis Migrant Diversity and Regional Disparities in Europe (MIDI-REDIE).

toodud seisukohad tööjõu rahvusvahelise mobiilsuse võimalike tagajärgede kohta on õigustatult varieeruvad. Migratsiooniprotsessidega kaasnevad mõjud riikide ja piirkondade arengule võivad olla lühi- ja pikaajaliselt vägagi erinevad; uuringuid on tehtud eri ajahorisondiga. Lühiajaliselt on oht, et haritud töötajate ja oskustöölise äraminekul on negatiivne mõju doonormaa majandusele ehk toimub ajude äravool (Haque, Kim 1995; Wong, Yip 1999). Keskpika ajahorisondiga uuringute

Heade tööoskustega ja haritud immigrandid toetavad teenuste ja toodete innovatsiooni oma töökohtadel.

tulemused toetavad üldjuhul seisukohta, et tööjõu rahvusvaheline mobiilsus aitab kaasa tehnoloogia levikule ning on lõpptulemusena kasulik nii saatjale kui ka vastuvõtvale maale (Le 2008). Inimkapitali arendab eriti oskustöötajate rahvusvaheline mobiilsus ning nende töötamine majanduslikult rikkamates riikides. Sellest tulenev kasu on tavaliselt suurem ajude äravooluga kaasnevatest võimalikest ohtudest (Mountford 1997; Vidal 1998; Beine *et al.* 2001). Heade tööoskustega ja haritud immigrandide toetavad teenuste ja toodete innovatsiooni oma töökohtal. Nende tegevus on sageli toeks ka uute investeeringute sissetoomisel riiki. Oskustöölise kultuuriline mitmekesisus mõjutab positiivselt tootlikkust, seejuures vähe kvalifitseeritud immigrandite puhul see mõju kas puudub või on koguni negatiivne. Ka seda tuleb silmas pidada.

Immigratsiooni võimalike pikaajaliste tagajärgede kohta on arusaadavatel põhjustel tehtud suhteliselt vähe heal tasemel empiirilisi uuringuid. Põhjaliku uuringu on teinud Andres Rodrigues-Pose ja Viola

Berlepsch (2012), kes tuginesid 19. ja 20. sajandi migratsioonivoogude analüüsile USAs, kus on kasutatud lisaks tänapäevastele andmeallikatele ka 1880., 1900. ja 1910. aastate rahvaloenduste andmeid. Uurimistulemused kinnitavad, et lühiajaliselt ja ka keskpikas perspektiivis on immigratsioon elavdanud eripalgeliste piirkondade arengut riigis. Uute tulijate ühiskonda lõimimise erinevad mustrid ning immigratsiooniga kaasnenud võimalikud pinged on toonud pika aja jooksul kaasa regionaalses mõttes ebaühtlaseid arenguid. Kuid vaatamata kohalike arengute erinevustele on USA kui immigrantide jaoks kauaaegse atraktiivse sihtmaa areng olnud sajandite vältel palju dünaamilisem kui enamikus teistes riikides, ka nendes, kus immigrante on oluliselt vähem.

KUIDAS IMMIGRATSIOON JA KAASNEV TÖÖJÕU NING TARBIJATE MITMEKESISUS SAAVAD MÕJUTADA RIIKIDE KONKURENTSIVÕIMET JA MAJANDUSKASVU? On tuntud tõde, et võtmeteguriks üleilmises konkurentsivõime ellujäämisel ei ole enam pelgalt hea konkurentsivõime kaupade ja teenuste turul, vaid pigem hea konkurentsivõime rahvusvahelisel töajuturul. Riigid, kuhu suudetakse meelitada ajusid ning osavaid ja arenemisvõimelisi töötajaid, on tulevikus kahtlemata konkurentsivõimelisemad. Majanduskasvuks kui inimeste heaolu paranemise oluliseks eelduseks ei piisa paremast ja mitmekülgsemast teenuste ja toodete pakkumisest, vaid tarvis on ka nõudluse kasvu ja selle mitmekesisust. Kui nõudlus teenuste ja kaupade järele muutub mitmekesisemaks, tekivad ka uued väljakutsed pakkumiseks ja majandustegevuse arendamiseks. Pakutava tööjõu mitmekesisus ei tulene vaid haridusest ja töökohtadel nõutavatest oskustest, vaid see on seotud ka töötajate kultuuritaustaga. Kui mitmekesiste oskuste ja võimete haritud ja arenemisvõimelised töötajad teevad koostööd, siis tekivad paremad eeldused uuendusteks ning uute

ideede rakendamiseks. Vähem tähtis pole, et leiduks erisuguseid tarbijaid, kellele tooteid ja teenuseid pakutakse. Erineva kultuuritaustaga tarbijatel on sageli ka erinevad tarbimiseelistused ning siit tuleneb täiendav nõudlus uute kaupade ja teenuste pakkumise järele. Igapäevaelus oleme näinud, kuidas on segunenud rahvuste köögid ning seeläbi tekib üha enam uusi väljakutseid ja võimalusi teeninduse ja tootmise arendamiseks.

Mitmekesisuse kasvuga käib kaasas vajadus aktsepteerida erisusi. Teadlaskonnas tekitasid elava diskussiooni koos arvukate poolt- ja vastuväidetega USA majandusteadlase Richard Florida kümme aastat tagasi avaldatud tööd (Florida 2002; 2004) selle kohta, kui tähtis on mitmekesisus innovatsioonile ja loovusele ning seetõttu ka majanduskasvule (vt näiteks Ottaviano, Peri 2006; Clifton 2008; Asheim 2009). Richard Florida tuli välja nn 3T kontseptsiooniga, mille kohaselt tulevaseks majanduskasvuks, mis eelkõige tugineb loovatele ja innovaatilistele ideedele, on vaja tehnoloogiat, talente ning tolerantsust mitmekesisuste suhtes. Siinjuures tolerantsus tähendab ühtlasi oskust aktsepteerida erinevate oskuste, võimete, kultuuritausta ja hoiakutega inimesi. Tolerantsust erisuste, sealhulgas eri rahvusest ja kultuuriga inimeste suhtes on vaja ka selleks, et riigis ja selle piirkondades ennetada sotsiaalseid pingeid, mis kõigele muule lisaks võivad kaasa tuua ka tagasilanguse majanduses.

HOIAKUD IMMIGRANTIDE SUHTES KUI TOLERANTSUSE VÕIMALIK MÕÕDIK. R. Florida teoreetilise käsitluse empiiriliseks testimiseks on tehtud uurinuid, mis muu kõrval sisaldavad otsinguid, kuidas tolerantsust arvuliselt väljendada ning mis võiks olla tolerantsuse mõõdikuks regiooni või riigi tasandil (vt näiteks Boschma 2007; Boschma, Fritsch 2009). Oma töödes oleme pakkunud, et tolerantsuse võimaliku mõõdikuna võiks kasutada inimeste agregeeritud hinnanguid immigratsiooni ja

immigrantide kohta (vt näiteks Halapuu, Paas 2011).

Euroopa Sotsiaaluuringus, millega Eesti ühines 2004. aastal, küsitakse inimestelt nende hinnanguid ühiskonnaelu erinevate aspektide kohta, sealhulgas immigratsiooni ja immigrantide kohta. Uuringu 2002., 2004., 2006., 2008.–2009., 2010.–2011., 2012. ja 2014. aasta vóorus on küsimustele vastanud ligi 30 Euroopa riigi elanikud, sealjuures on osalevate riikide arv olnud vóoruti erinev. Küsitletavad on saanud hinnata oma hoiakuid immigratsiooni ja immigrantide suhtes, andes etteantud skaalal (0 (vága halb) kuni 10 (vága hea)) vastust küsimustele: 1) kas immigratsioon on halb või hea teie riigi majandusele; 2) kas immigrandid pigem kahjustavad või rikastavad teie riigi kultuurielu; 3) kas immigrandid muudavad teie riigi halvemaks või paremaks elukohaks.

Immigratsioon toob tavaliselt endaga kaasa teistsuguse töökultuuri ja muid erisusi, mis kajastuvad nii tööturul, tarbimises kui ka eluviisis nende tegelikus elukohas. See-ga vastused nendele küsimustele annavad kaudselt teavet ka selle kohta, kui tolerantse ollakse võimalike erisuste suhtes. Siinjuures tuleb silmas pidada, et inimesed võivad tunnetada immigratsiooniga kaasnevat võimalikku mõju riigi majandusele ja oma elutingimustele isemoodi, tulenevalt nende endi sotsiaaldemograafilisest ja majanduslikust taustast, aga ka riigi majanduslikust ja poliitilisest olukorrast, rakendatavatest meetmetest eri rahvustest inimeste lõimimiseks jne. See kõik võib mõjutada iga konkreetse inimese hoiakut immigratsiooni ja immigrantidesse. Näiteks Eestis nagu ka teistes Balti riikides on suhteliselt arvukas vähemusrahvuste kogukond, kelle seas on teise ja kolmanda põlvkonna immigrante, keda Eurostati reeglite kohaselt sageli ei peetagi enam immigrantideks. Loomulikult ei pruugi küsimustele vastajad oma hinnangute andmisel immigratsiooni kohta selliseid statistilisi nüansse teadvustada, küll aga võib ühiskonna rahvuslik mitmekesisus

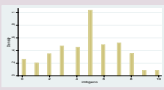
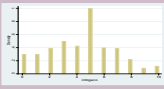
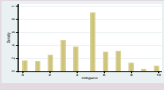

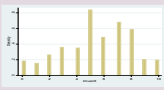
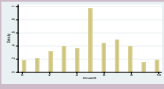
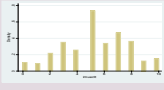

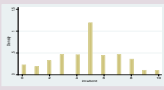
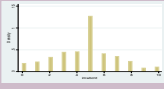
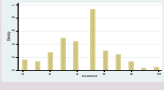
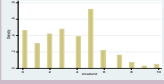
mõjutada hinnanguid immigratsiooni ja immigrantidesse.

Riikidevaheliste võrdluste tegemisel tuleb arvestada, et keskkond, elanikkonna rahvuslik koosseis, selle kujunemise ajalooline taust, riikide immigratsioonipoliitika jm on erinevad ning sellest tulenevalt (lisaks muudele põhjustele) võivad varieeruda ka inimeste hoiakud immigratsiooni ja immigrantide suhtes. Näiteks pikaajaline kontakt immigrantidega võib ühelt poolt

Eesti inimesed hindavad immigrantide rolli kultuurielu rikastamisel isegi mõnevóorra kõrgemalt kui uuringus osalenud riikides keskmiselt.

suhtumist immigrantidesse parandada, kuid ajaloost tulenevad mitmed negatiivsed emotsioonid võivad tekitada pingeid eri laadi kogukondade vahel ning seetótu vähendada tolerantssust immigrantide suhtes. Kuid vaatamata nendele eripáradetele võimaldab Euroopa Sotsiaaluuringu andmebaas anda siiski huvitava ülevaate sellest, millised on Eesti inimeste hoiakud immigratsiooni suhtes, võrreldes teiste riikidega ning millega hoiakute erinevusi selgitada.

EESTI ELANIKE HINNANGUD IMMIGRATSIOONILE VÓRDLUSES TEISTE EUROOPA RIIKIDEGA. Nagu juba eespool märgitud, on Euroopa riikide osalemine sotsiaaluuringus olnud vóoruti erinev, seetóttu on järgnevas analüüsis kombineeritult kasutatud uuringu mitme vóoru andmeid. Tabelis 1 on toodud Eestimaa inimeste antud hinnangud kolmele immigrantidega seotud küsimusele: esiteks immigrantide roll majanduses, teiseks kultuurielus ja kolmandaks, elukoha

Küsimused immigratsiooni kohta	Riigid	Hinnangute jaotumus	Keskväär-tus	Standard-hälve	Mediaan
Kas immigratsioon on halb või hea teie riigi majandusele?	EL-15		4,71	2,36	5
	EL-12		4,39	2,45	5
	Eesti		4,48	2,23	5
	Venemaa		4,12	2,55	4
Kas immigrandid pigem kahjustavad või rikastavad teie riigi kultuurielu?	EL-15		5,46	2,50	5
	EL-12		5,07	2,50	5
	Eesti		5,34	2,40	5
	Venemaa		4,04	2,67	4
Kas immigrandid muudavad teie riigi halvemaks või paremaks elukohaks?	EL-15		4,78	2,32	5
	EL-12		4,63	2,26	5
	Eesti		4,37	2,10	5
	Venemaa		3,48	2,34	3

TABEL 1. Hoiakuid immigrantide suhtes iseloomustavad hinnangud Euroopa riikides

Märkus: y-teljel on toodud küsimusele vastanute arv, x-teljel on hinnangud skaalal 0–10.

Allikas: Euroopa Sotsiaaluuringu viienda vooru andmetel tehtud arvutused (vt Paas, Demidova 2014)

kujunemisel atraktiivseks. Võrdlus on tehtud Euroopa Liidu nn vanade liikmesriikidega (EL-15; hõlmatud vaid sotsiaaluuringus osalenud riigid), uute ehk alates aastast 2004 liitunud riikidega (EL-12; hõlmatud vaid need riigid, mis sotsiaaluuringus osalesid) ning Venemaaga kui meie suurima naaberriigiga, kust on Eestisse eri aegadel ja põhjustel tulnud teisest rahvusest (põhiliselt vene rahvusest) inimesi.

Kõigile kolmele küsimusele antud vastuste põhjal on Eesti inimeste hoiakud immigrantide suhtes keskmisest mõnevõrra madalamal tasemel kui nn vanades liikmesriikides (EL-15), kuid enam-vähem samal tasemel või isegi kõrgemal vastavatest näitajatest uutes liikmesriikides (EL-12). Ka hinnangute varieeruvuse (standardhälbe) osas on eestimaalaste hoiakud sarnased teiste Euroopa riikide elanike omadega sarnased, sealhulgas mediaanhinnangud langevad teiste riikide omadega kokku (v. a Venemaa). Märkimisväärne on see, et Eesti inimesed hindavad immigrantide rolli kultuurielu rikastamisel keskmisest isegi mõnevõrra kõrgemalt, kui see on uuringus osalenud EL-12 riikides keskmiselt. Venemaa inimeste hinnangud immigratsioonile on kõigi kolme küsimuse puhul palju madalamad kui teistes Euroopa riikides, sealjuures on madalamad ka mediaanhinnangud, just kolmandas, st elukoha atraktiivsust puudutavas osas. Venemaa puhul torkab silma ka hinnangute suurem

varieeruvus; see on eriti hästi nähtav tabelisse lisatud histogrammidelt (vt tabel 1).

Kuna kõigi kolme Balti riigi kohta on võrdlusandmed olemas vaid Euroopa Sotsiaaluuringu neljanda vooru kohta (2008–2009; hilisemates voorudes Läti ei osalenud), siis on Balti riikide info koondatud eraldi tabelisse 2.

Balti riikide elanike immigratsioonihoiakud on suhteliselt sarnased nii omavahelises võrdluses kui ka teiste Euroopa riikidega võrreldes. Kõige madalamad hinnangud kõigile kolmele immigratsioonihoiakute aspektile on Lätis. Ka hinnangute varieeruvus on Lätis üldjuhul suurem võrreldes Leedu ja Eestiga. Leedus on keskmised hinnangud kõrgemad (v.a kultuuriline aspekt), ka varieeruvus on väiksem. Niisugused tulemused on osaliselt ehk selgitatavad ka sellega, et Lätis on teistest rahvusest inimeste osakaal Balti riikidest suurim, samas Leedus väiksem. Võib arvata, et suurem etniline heterogeensus toob endaga kaasa ka hinnangute suurema varieeruvuse ning ehk ka mõnevõrra halvemad hoiakud immigrantide suhtes. Muide, ka neljanda vooru tulemustest (tabel 2) nähtub, et Eesti elanikud hindavad positiivsemalt immigrantide rolli just kultuurielu rikastamisel.

Kui vaadelda Balti riikide elanike immigratsioonihoiakuid Euroopa riikide integratsioonipoliitikatele antud hinnangute (MIPEX – *Migrant Integration Policy Index*)

Küsimus	Eesti	Läti	Leedu
Kas immigratsioon on halb või hea teie riigi majandusele?	4.50 (2.33)	4.10 (2.28)	4.55 (2.21)
Kas immigrandid pigem kahjustavad või rikastavad teie riigi kultuurielu?	5.26 (2.39)	4.74 (2.53)	4.90 (2.19)
Kas immigrandid muudavad teie riigi halvemaks või paremaks elukohaks?	4.40 (2.17)	4.27 (2.30)	4.88 (2.12)

TABEL 2. Hoiakuid immigrantide suhtes iseloomustavad hinnangud Balti riikides (keskväärtused, sulgudes standardhälbed)

Märkus: Hinnangud skaalal 0–10.

Allikas: Euroopa Sotsiaaluuringu neljanda vooru (2008–2009) andmetel tehtud arvutused

kontekstis, siis Eesti kodakondsuspoliitika on sarnaselt teiste Balti riikidega olnud seni üks rangemaid Euroopas. Samas on Eesti lõimumispoliitika Balti riikidest siiski kõige avatum, mis loob ehk ka paremaid tingimusi olla immigrantide suhtes toleerivamad.

IMMIGRATSIOONIHIOIAKUTE VARIEERUVUST SELGITAVAD TEGURID. Immigratsioonihoiakuid selgitavad üldised teoreetilised käsitlused võib jagada kahte rühma. Ühed selgitavad immigrantidesse suhtumist psühholoogilisest ning

*Inimesed, kes usaldavad
nii oma riiki ja selle
institutsioone kui ka teisi
inimesi, suhtuvad
üldiselt paremini ka
immigrantidesse.*

teised rohkem ideoloogilisest vaatepunktist. Teise rühma kuuluvad teooriad põhinevad ratsionaalsematel ja ka majanduslikel argumentidel. Samas pole teadlaste seas selget üksmeelt, kas majanduslikud huvid võiksid mõjutada immigrantidesse suhtumist rohkem kui mitmesugused mittemajanduslikud tegurid (Markaki, Longhi 2012). Mõlemad on olulised ning nende mõju võib konkreetse olukorras ning konkreetse inimese puhul olla erinev.

Põhjalik ülevaade teoreetilistest käsitlustest, mis selgitavad hoiakuid immigrantidesse erinevatest interdistsiplinaarsetest vaatepunktidest, on toodud Rustenbachi 2010. aastal avaldatud töös (Rustenbach 2010). Selles töös toodud seisukohad on olnud põhiliseks aluseks tegurite valikul ning regressioonanalüüsi tegemisel meie uuringute puhul (vt lähemalt Halapuu *et al.* 2014; Halapuu, Paas 2011; Paas, Halapuu 2012).

Immigratsioonihoiakuid kujundavad võimalikud tegurid saab suure plaanis jaotada kaheks: individuaalsed ehk isikuga seotud tegurid (näiteks haridus, sissetulekud, sugu, vanus) ning kollektiivsed ehk üldise keskkonnaga (näiteks elanikkonna rahvuslik koosseis, majanduslik olukord riigis, olukord tööturul) seotud tegurid.

Meie uurimustulemused näitavad, et Eesti nagu ka teiste Euroopa riikide inimeste hoiakud immigrantide suhtes on põhiosas kooskõlas hoiakute individuaalseid ja kollektiivseid tegureid käsitlevate teoreetiliste seisukohtadega. Immigrantide suhtes on enamasti tolerantsemad vähe-
musrahvuste hulka kuuluvad inimesed ning kõrgema hariduse ja parema sissetulekuga inimesed, sageli ka need, kellel on olemas välismaal elamise kogemus. Oluline roll inimese immigratsioonihoiakutes on usaldusel oma riigi ja selle institutsioonide, aga ka teiste inimeste suhtes. Need, kes usaldavad oma riiki ja institutsioone ning teisi inimesi, st kelle sotsiaalse usalduse tase on kõrgem, suhtuvad paremini ka immigrantidesse.

Erisugused hoiakud immigrantide ja immigratsiooni suhtes on seletatavad ka riigispetsiifiliste teguritega, mis meie tehtud analüüsid on arvesse võetud riikide nn fiktiivsete muutujate kaudu. Riigispetsiifiliste tegurite efekt väljendab konkreetse riigi inimeste hoiakute erinevust keskmisest tasemest pärast seda, kui nn teooriapõhised muutujad immigratsioonihoiakute kujunemisel on arvesse võetud. Näiteks on arvestatud käsitluses osaleja sotsiaaldemograafiliste (vanus, sugu, haridus, elukoht) ja majanduslike (näiteks sissetulek, staatus tööturul) karakteristikutega, aga ka tema hinnangutega usaldusele teiste inimeste ja oma riigi institutsioonide (valitsus, parlament, politsei jt) suhtes. Riigispetsiifilist efekti selgitavad mitmed sellised kollektiivsed tegurid, näiteks elanikkonna rahvuslik koosseis, riigi majanduslik ja tööturu olukord, seadusandlus ja regulatsioonid, sh ka immigratsiooni-
poliitika ning meetmed immigrantide

lõimimiseks. Kõik need põhjused võivad kujundada konkreetse inimeses immigratsioonihoiakuid.

Eestimaa inimeste hoiakud immigrantidesse on mõnevõrra negatiivsemad, kui need võiksid olla küsitluses osalenud inimeste sotsiaal-demograafilisi, majanduslikke jm karakteristikuid (sh usaldus) arvestades. Sama tulemus, aga mõnevõrra veelgi n-ö negatiivsem on see ka Suurbritannia, Venemaa, Türgi ja Kreeka puhul. Kui võrrelda Eestit teiste Balti riikidega, siis ka Läti puhul on negatiivne riigispetsiifiline efekt, samas Leedu puhul on see positiivne, andes kaudselt tunnistust sellest, et üldine keskkond ehk nn kollektiivsed tegurid muudavad Leedu inimeste hoiakud immigrantidesse mõnevõrra toetavamaks. Loomulikult tuleb riigispetsiifiliste efektide tõlgendamise ning nende põhjal oluliste sisuliste järelduste tegemisse suhtuda teatud ettevaatlikkusega.

KOKKUVÕTTEKS: KUI INIMESED USALDAVAD OMA RIIKI JA SELLE INSTITUTSIOONE, SIIS ON KA IMMIGRANTIDE LÕIMIMINE LIHTSAM.

Tööjõu rahvusvahelise mobiilsuse kasv on ootuspärane protsess, mis kaasneb Euroopa Liidu itta laienemisega ning Eesti lõimimisega Euroopasse. Seega tuleb harjuda, et Eestimaa inimesed lähevad tööle teistesse riikidesse ning ka teistest riikidest tullakse Eestisse. Migratsioonprotsessi mõlema küljega tuleb kohaneda ning toimetada majanduspoliitiliste meetmete ja regulatsioonidega rahvusvaheliste ühisreeglite piires selliselt, et tööjõu piiriülesest liikumisest kujuneks ka Eesti jaoks nn *win-win* tulemus. Toetuseks olgu siinjuures teadmine, et ka varasemad uuringud on näidanud, et enamasti ei ole tööjõu rahvusvahelise liikumisega kaasnenud olulisi negatiivseid majanduslikke tagajärgi ei tööjõudu saatvale ega vastuvõtvale maale. Teoreetilised käsitlused, aga ka varasemad empiirilised uuringud on kinnitanud, et õigete meetmete ja strateegiade rakendamise korral võivad immigratsiooniga

kaasneda olulised positiivsed tagajärjed majanduskasvule ja konkurentsivõimele. Seega tuleb võimaluste piires üle saada nn immigrantide hirmust ning õigel ajal määrata riigi selge arusaam ja soovid, milliseid immigrante me Eestisse tahame ning kuidas uusi tulijaid lõimida. Õppida on võimalik ka teiste riikide kogemustest, näiteks väikeriikidest võiks õppimisväärt olla Singapuri kogemus. Sobivate strateegiatega ja tegevuskavade määramiseks on Eestil veel pisut aega, kuid mitte enam väga palju.

Enamasti ei ole tööjõu rahvusvahelise liikumisega kaasnenud olulisi negatiivseid majanduslikke tagajärgi ei tööjõudu saatvale ega vastuvõtvale maale.

Meie senised immigratsioonihoiakute uuringud on näidanud, et Eestimaa inimeste hinnangud immigratsioonile, arvestades immigrantide võimalikku mõju nii riigi majandusele, kultuurile kui ka elukoha atraktiivsusele, on keskmiselt samal tasemel kui teistel Euroopa riikidel, isegi mõnevõrra paremad kui näiteks mõnedel n-ö postsotsialistlikel riikidel, ning palju paremad kui meie suurel naaberriigil Venemaal. Eestimaa elanikud hindavad immigrantide positiivset rolli kultuurielu rikastamisel keskmiselt isegi mõnevõrra kõrgemalt kui mitme teise riigi elanikud. Oluline on silmas pidada, et immigratsiooni- ja lõimumispoliitika meetmete kujundamisel tuleb lisaks riigi rahvastiku koosseisu ning majandusliku ja ajaloolise arengu omapärade arvestamisele rakendada ka meetmeid, mis suurendavad inimeste usaldust riigi institutsioonide

ning majapidamiste sotsiaalmajandusliku olukorra stabiilsuse vastu. Kui Eestimaa inimesed usaldavad oma riiki ja selle institutsioone, siis suhtuvad nad paremini ka immigrantidesse. Riigist ja selle

institutsioonidest sõltub palju, et uute immigrantide sissetulekuga riiki ei kaasnaks täiendavaid sotsiaalseid ja poliitilisi pingeid ning kohalikel elanikel oleks valmisolek ja võimalus uusi tulijaid lõimida.

KASUTATUD KIRJANDUS

- ASHEIM, B. (2009). Guest editorial: Introduction to the creative class in European city regions. – *Economic Geography*, 85 (4), 355–362, doi: 10.1111/j.1944-8287.2009.01046.x
- BOSCHMA, R. A. (2007). Creative class and regional growth. Empirical evidence from eight European countries. – *Jena Research Papers*, 66.
- BOSCHMA, R. A., FRITSCH, M. (2009). Creative class and regional growth: Empirical evidence from seven European countries. – *Economic Geography*, 85 (4), 391–423, doi: 10.1111/j.1944-8287.2009.01048.x
- CLIFTON, N. (2008). The creative class in the UK: An initial analysis. – *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 90 (1), 63–82, doi: 10.1111/j.1468-0467.2008.00276.x
- BEINE, M., DOCQUIER, F., RAPOPORT, H. (2001). Brain drain and economic growth: Theory and evidence. – *Journal of Development Economics*, 64, 275–289. – <http://www.michelbeine.be/pdf/JDE.pdf>
- FLORIDA, R. (2002). *The rise of the creative class: And how it's transforming work, leisure, community and everyday life*. New York: Basic Books.
- FLORIDA, R. (2004). *The flight of the creative class: The new global competition for talent*. New York: Harper Collins.
- HALAPUU, V., PAAS, T. (2011). Competition for people as drivers of future economic growth: European people's attitudes towards migration. – *Discussions on Estonian Economic Policy: Theory and Practice of Economic Policy*, 19 (2), 58–71
- HALAPUU, V., PAAS, T., SCHÜTZ, A., TAMMARU, T. (2013). Is institutional trust related to pro-immigrant attitudes? An pan-European evidence. – *Eurasian Geography and Economics*, 54 (5–6), 572–593, doi: 10.1080/15387216.2014.908313
- HAQUE, N., KIM, S. (1995). Human capital flight: Impact of migration on income and growth. *International Monetary Fund Staff Papers*, 42 (3), 577–607.
- LE, T. Q. (2008). „Brain drain“ or „brain circulation“: Evidence from OECD's International migration and R&D spillovers. *Scottish Journal of Political Economy*, 55 (5), 618–636, doi: 10.1111/j.1467-9485.2008.00468.x
- MARKAKI, Y., LONGHI, S. (2012). What determines attitudes to immigration in European countries? An analysis at the regional level. – *Norface Migration, Discussion Paper*, 32, 1–31. – http://www.norface-migration.org/publ_uploads/NDP_32_12.pdf
- MIPEX. (2015). *The Migrant Integration Policy Index*. – <http://www.mipex.eu/countries>
- MOUNTFORD, A. (1997). Can a brain drain be good for growth in the source economy? – *Journal of Development Economics*, 53, 287–303.
- OTTAVIANO, G. I. P., PERI, G. (2006). The economic value of cultural diversity: Evidence from US cities. – *Journal of Economic Geography*, 6 (1), 9–44.
- PAAS, T., DEMIDOVA, O. (2014). How people perceive immigrants' role in their country's life: A comparative study of Estonia and Russia. – *Eastern Journal of European Studies*, 5 (2), 117–138.
- PAAS, T., HALAPUU, V. (2012). Attitudes towards immigrants and the integration of ethnically diverse societies. *Eastern Journal of European Studies*, 3 (2), 161–176.
- RODRIGUES-POSE, A., BERLEPSCH, V. (2012). When migrants rule: The legacy of mass migration on economic development in the US. *Papers in Evolutionary Economics*, 12 (16). Utrecht University.
- RUSTENBACH, E. (2010). Sources of negative attitudes toward Immigrants in Europe: A multi-level analysis. – *International Migration Review*, 44 (1), 53–77, doi: 10.1111/j.1747-7379.2009.00798.x
- VIDAL, J. (1998). The effect of emigration on human capital formation. – *Journal of Population Economics*, 11 (4), 589–600.
- WONG, K., YIP, C. K. (1999). Education, economic growth, and brain drain. – *Journal of Economic Dynamics and Control*, 23 (5–6), 699–726, doi:10.1016/S0165-1889(98)00040-2